

KAMU HUKUKU

Araştırma Makalesi / Research Article

Türk Hukukunda Dürüstlük ve İyiniyet İlkelerinin Karşılığı Olarak İngiliz Hukukunda “Good Faith” İlkesi*

“Good Faith” Principle in English Law as the Provision of Honesty and Good Faith in Turkish Law

Pelin ÇAVDAR**

ÖZ

İngiliz hukukunda, “good faith” ilkesi, Türk, İsviçre, Alman hukuku ve birçok uluslararası sözleşmedeki düzenlemelerden farklı olarak genel bir ilke olarak kabul edilmemektedir. İngiliz mahkeme kararlarındaki tanımlar dikkate alındığında, “good faith” ilkesinin TMK md.2’de düzenlenen dürüst davranma kuralını ve TMK md.3’te düzenlenen iyiniyet ilkesini kapsamına aldığı anlaşılmaktadır. İngiliz mahkeme kararlarında yer bulan söz konusu ilkenin, makul ve öngörülü davranma, dürüst davranma, yanlış bilgi vermeme, sözleşmenin amacına uygun hareket, makul ticari standartların gözetilmesi ve tarafların haklı beklentilerine uygun davranma gibi farklı şekillerde tanımlandığı görülmektedir.

İngiliz hukukunda söz konusu ilkenin genel bir ilke olarak kabul edilmemesinin sebepleri olarak; sözleşme özgürlüğünü sınırladığı, belirlilik ve öngörülebilirlik ilkelerine zarar verdiği gibi gerekçeler ileri sürülmektedir. Bu yaklaşıma paralel olarak, İngiliz hukukunda “good faith”in genel bir ilke olarak kabul edilmediğine ilişkin çeşitli kararlar mevcuttur. Ancak İngiliz hukukunda daha yeni tarihli mahkeme kararlarında, söz konusu ilkenin sözleşmede açıkça (express duty) veya zımni yükümlülük (implied duty) olarak kararlaştırılarak, ilkeye işlerlik kazandırılmaya çalışıldığı da dikkat çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dürüstlük kuralı, iyiniyet, zımni yükümlülük, kararlaştırılan yükümlülük, sözleşmeye bağlılık, belirlilik.

ABSTRACT

In English law, the principle of “good faith” is not accepted as a general principle, unlike the regulations in Turkish, Swiss and German law and many international

* Makale gönderim tarihi: 07.10.2021. Makale kabul tarihi: 25.02.2021 Pelin Çavdar, “Türk Hukukunda Dürüstlük ve İyiniyet İlkelerinin Karşılığı Olarak İngiliz Hukukunda “Good Faith” İlkesi” *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 9, Sayı 1, 2022, s. 163-185; <https://doi.org/10.46547/imuhfd.2022.09.1.04>

** Öğr. Gör. Dr. Marmara Üniversitesi Adalet Meslek Y.O./Medeni Hukuk; pelin.cavdar@marmara.edu.tr, [ID 0000-0002-5595-216X](https://orcid.org/0000-0002-5595-216X).

agreements. When the definitions in English court decisions are taken into account, it is understood that the principle of "good faith" covers the principle of honest behavior regulated in Art.2 of TCC and the principle of good faith regulated in Art.3 of TCC. It is observed that the principle in question, which is included in English court decisions, is defined in different ways such as acting reasonably and foresight, acting honestly, not giving false information, acting in accordance with the purpose of the contract, observing reasonable commercial standards and acting in accordance with the legitimate expectations of the parties.

The reasons why the mentioned principle is not accepted as a general principle in English law are that it limits the freedom of contract and harms the principles of certainty and predictability. Parallel to this approach, there are various judgments that "good faith" is not accepted as a general principle in English law. However, it is also noteworthy that in more recent judgements of the courts in English law, the principle in question is determined as an express or implied duty in the contract, and the principle is tried to be brought into effect

Keywords: honesty, good faith, implied term, express term, adherence of contract, certainty.

Giriş

Türk Hukukunda dürüstlük kuralı TMK md.2 hükmünde, iyiniyet ise TMK md.3 hükmünde düzenlenmektedir. Dürüstlük ve iyiniyet kuralları farklı niteliklere ve uygulama alanlarına sahip ilkelere sahiptir. Kıta Avrupası hukuk sistemine tabi birçok ülkede, Türk hukukuyla paralel bir şekilde dürüstlük ve iyiniyet kuralları farklı işleve sahip şekilde ayrı hükümlerde düzenlenmektedir. Ancak Anglo Sakson sisteminin uygulandığı İngiliz hukukunda konuya ilişkin çok farklı bir yaklaşım mevcuttur. Daha açık bir ifadeyle, İngiliz hukukunda tarafların sözleşmeyi kurarken veya sözleşmeden doğan borçlarını ifa ederken dürüst ve iyiniyetli davranmalarına ilişkin genel bir prensip bulunmamaktadır.

Bu bağlamda, İngiliz hukukunda sözleşmeye mutlak şekilde bağlılık ve belirlilik ilkeleri dikkate alınarak taraflara dürüst ve iyiniyetli davranmaya ilişkin genel bir yükümlülük yüklenmesine karşı çıkmaktadır. Ancak, İngiliz mahkeme kararlarını incelediğimizde, her ne kadar dürüst ve iyiniyetli davranmaya ilişkin genel bir ilke kabul edilmese de, Avrupa Birliği Direktiflerinde ve özellikle taraflar arasında yoğun güven ilişkisi kuran birtakım sözleşmelerde söz konusu ilkenin uygulanması gerektiği kabul edilmektedir.

Çalışmamızda, öncelikle Türk hukukunda dürüstlük kuralı ve iyiniyet ilkeleri hakkında genel bilgi verilecek, uygulama alanlarından genel olarak bahsedilecek, İngiliz hukukunda bu ilkeyi karşılayan "good faith" in ne anlama geldiği

açıklanacak ve bu ilkenin çeşitli hukuk sistemleri ve uluslararası sözleşmelerde nasıl kaleme alındığı kısaca anlatılacaktır. Bunların dışında, İngiliz hukukunda bu ilkenin genel bir ilke olarak kabul edilmediği çeşitli kararlara yer verilecektir. Ayrıca, söz konusu ilkenin sözleşmede açıkça (express duty) ve zımni bir yükümlülük olarak kararlaştırıldığı (implied duty) çeşitli kararlar kısaca incelenecek ve İngiliz hukukunda söz konusu ilkenin genel bir ilke olarak benimsenmesi gerekliliğine ilişkin kanaatimiz ortaya konulacaktır.

I. Türk Hukukunda Dürüst Davranma ve İyiniyet İlkeleri

A. Genel Olarak

İngiliz hukukunda “good faith” ilkesi, Türk hukukunda TMK md.3 hükmünde düzenlenen iyiniyet ilkesinin tam karşılığını oluşturmamaktadır¹. Bir başka ifadeyle, İngiliz hukukunda dürüstlük ve iyiniyet ilkelerinin ayrı kavramlar olmadığı, iç içe geçen kavramlar olduğu ve bu kavramların “good faith” çatısı altında beraber kullanıldığı mahkeme kararlarında görülmektedir. Aşağıda ayrıntılı olarak incelediğimiz üzere, İngiliz hukukunda “good faith” terimi, hukukumuzda TMK md.2 hükmünde düzenlenen dürüstlük ve TMK md.3’te düzenlenen iyiniyet ilkesini kapsamına almaktadır.

Türk hukukunda TMK md.2 hükmünde dürüstlük kuralı ve hakkın kötüye kullanılması yasağı düzenlenmektedir. Söz konusu hüküm, herkesin hakkın kullanımı ve borcun ifasında dürüstlük kuralına uyması gerektiğine ilişkin yükümlülük öngörmektedir. Dolayısıyla, herkes hakkını kullanırken ve borcunu yerine getirirken makul ve dürüst bir kimseden beklenen objektif davranışa uygun şekilde hareket etmekle yükümlü olacaktır². Dürüstlük kuralının hukuki niteliğini incelediğimizde, genel, objektif bir koruma hükmü olduğu ve tali (ikincil) bir kural olduğu kabul edilmektedir³. Bir başka ifadeyle, dürüstlük kuralı konuya ilişkin özel bir hükmün olmadığı hallerde uygulama alanına sahiptir. Zira aksi durumun kabulü, kanun ve sözleşme hükümlerinin mutlak

1 743 sayılı eski Medeni Kanununun 2.maddesinde objektif hüsnüniyet, 3.maddesinde ise sübjektif hüsnüniyet tabirleri kullanılmaktaydı. Ancak yürürlükte olan 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 2. maddesinde, “dürüst davranma” ve 3. maddesinde “iyiniyet” şeklinde ayrı kavramlara yer verilerek dürüstlük ve iyiniyet ilkesi birbirinden ayrılmıştır.

2 Dürüstlük kuralının adalet ve eşitlik ilkelerini tamamlayan Tabii Hukuk ilkesi olduğuna ilişkin bkz. Hüseyin, Hatemi, *Medeni Hukuk’a Giriş*, 8. Bası, Oniki levha Yayınları, İstanbul, 2017, s.192.

3 O. Gökhan Antalya, Murat Topuz, *Medeni Hukuk*, 3. Bası, Seçkin Yayınları, Ankara, 2019, s.498; YİBK 1987/2 E., 1988/2 K., 30.09.1988 Tarihli Karar. “.. *Medeni Kanunun 2. maddesinin ikinci fıkrasındaki kuralla, kanunun ve hakkın mutlaklığı ilkesine istisna getirilmiştir. Ancak, bu kuralın taliliği (ikinciliği) de gözetilerek, öncelikle her meseleye ona ilişkin kanun hükümleri tatbik edilmeli; uygulanan kanun hükümlerinin adalete aykırı olabileceği bazı istisnai durumlarda da, 2 nci maddedeki kural, haksızlığı tashih edici bir şekilde uygulanabilir...”. (Kazancı, Erişim Tarihi: 01.09.2021)*

bir şekilde uygulanmasına engel olur. Belirtmek gerekir ki, dürüstlük kuralı emredici bir kuraldır ve hakim tarafından re'sen dikkate alınır⁴.

Hukukumuzda TMK md.3 hükmünde düzenlenen iyiniyet kuralı ise, hakkın kazanılması veya hukuki sonucun doğmasında önem teşkil eden bir ilke olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha açık bir ifadeyle, hakkın kazanılması veya hukuki sonucun doğmasını engelleyen bir durumun varlığını bilmeyen ve gerekli özeni gösterse dahi bilebilecek durumda olmayan kimse hukuken değişik şekillerde korunmaktadır⁵. TMK md.3 hükmünde düzenlenen iyiniyet ilkesi, söz konusu hükmün lafzında da belirtildiği üzere, sadece kanunun iyiniyete sonuç bağladığı hallerde uygulama alanı bulmaktadır. Bunların dışında, iyiniyet genel bir kuraldır ve itiraz niteliğinde olduğu için hakim tarafından re'sen dikkate alınır⁶.

Bu bilgiler ışığında, Türk Hukuku bakımından dürüstlük ve iyiniyet ilkele-
rinin farklı hükümlerde düzenlenen ve farklı özelliklere sahip ilkeler olduğu açıktır. Zira TMK md.2 hükmünde düzenlenen dürüstlük kuralı tüm hukuki ilişkilerde aranan bir ilke iken, TMK md.3 hükmünde düzenlenen iyiniyet ilkesi, istisnai olarak sadece kanunun iyiniyete sonuç bağladığı hallerde uygulama alanı bulmaktadır. Bunun dışında, dürüstlük kuralı tali (ikinci derecede)⁷, nitelikte bir ilke iken, iyiniyet, kanunun sonuç bağladığı her durumda doğrudan uygulama alanına sahip bir kuraldır ve tali nitelikte değildir. Bir başka farklılık ise, dürüstlük kuralı objektif bir ölçü taşımakta iken, iyiniyet bir kimsenin iç durumunu dikkate aldığı için subjektif bir nitelik taşımaktadır⁸. Ayrıca, dü-

4 Şener Akyol, *Dürüstlük Kuralı ve Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı*, 2. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2006, s.6 vd.; Antalya, Topuz, s.449; Serap Helvacı, Fulya Erlüle, *Medeni Hukuk*, 6. Bası, Legal Yayınları, İstanbul, 2020, s.43; Mustafa Dural, Suat Sarı, *Türk Özel Hukuku Cilt I, Temel Kavramlar ve Medeni Kanununun Başlangıç Hükümleri*, 16. Bası, Filiz, İstanbul, 2021, s.262; M. Kemal Oğuzman, Nami Barlas, *Medeni Hukuk*, 20. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2014, s.304 vd.; Şaban Kayhan, Mustafa Ünlütepe, *Medeni Hukuka Giriş ve Türk Medeni Kanunu'nun Başlangıç Hükümleri*, 2. Bası, Seçkin Yayınları, Ankara, 2016, s.327, s.371. Yargıtay 10. HD., 2010/16564 E., 2011/332 K., 14.03.2011 Tarihli Karar. “.. Hakkın kötüye kullanıldığı savunma olarak ileriye sürülmüş olmasa dahi bu husus def'i değil itiraz olarak kabul edildiğinden hakim, dava dosyasından anlaşılan böyle bir durumu re'sen gözönüne almak zorundadır.. (Yargıtay HGK 04.11.1964 gün 1964/2-953 E. ve 1964/640 K. sayılı ilamı, 14.02.1951 tarih ve 1949/17 E., 1951/1 K. sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı, 08.11.1991 tarih 1990/4 E., 1991/13 K. sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı)...”. (Kazancı, Erişim Tarihi: 01.09.2021).

5 Halil Akkanat, *Türk Medeni Hukukunda İyiniyetin Korunması*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2010, s.30.

6 Antalya, Topuz, s.489; Helvacı, Erlüle, s.41; Dural, Sarı, s.242; Oğuzman, Barlas, s.250; Kayhan, Ünlütepe, s.328 vd.

7 Talih Uyar, “Yargıtay Kararlarında “Dürüstlük (Objektif İyiniyet)” Kuralı (MK.2/I ve Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı (MK.2/II)”, *Prof. Dr. Seyfullah Edis'e Armağan*, İzmir, 2000, s.441; Antalya, Topuz, s.509.

8 Oğuzman, Barlas, s.229; Antalya, Topuz, s.508.

rüstlük kuralına ilişkin TMK md.2 hükmü maddi hukuka ilişkin genel nitelikte bir kural iken, iyiniyeti düzenleyen TMK md.3 hükmü, maddi hukuka ek olarak, ispata ilişkin usul hukuku kuralını düzenlemektedir⁹. Söz konusu ilkeler anlam ve taşıdığı özellikler bakımından farklılık içerse de, her iki ilkenin de temelinde esasen doğru ve dürüst davranma düşüncesinin hakim olduğunu söyleyebiliriz.

B. Türk Hukukunda Dürüst Davranma ve İyiniyet İlkelerinin Uygulama Alanı

Türk hukukunda dürüst davranma ilkesi geniş bir uygulama alanına sahiptir. Uygulamada en çok karşılaşılan hallerden bir tanesi kanunların yorumlanmasıdır¹⁰. Hakim, tarafların hak ve yükümlülüklerinin kapsamını tespit ederken dürüstlük kuralını dikkate almak zorundadır. Bu bazen söz konusu hükümde açıkça belirtilebilir. Örneğin; TBK md.34 hükmünde yanılanın, yarıldığını dürüstlük kuralına aykırı olarak ileri süremeyeceği, TBK md.73 hükmünde tazminatın ödenmesi kendisinden istenilen kişinin durumu birlikte sorumlu olduğu kişilere bildirmek zorunda olduğu, aksi takdirde zamanaşımı süresinin bu bildirim dürüstlük kurallarına göre yapılabileceği tarihte işleme başlayacağı hükme bağlanmaktadır. Ancak hükümde belirtilmese dahi, hakimin tazminat miktarını belirlerken, küçüğün ergin kılınmasına karar verirken, sadakat yükümlüğünün kapsamını belirlerken vb. hallerde dürüstlük kuralını esas alması gerekmektedir¹¹.

Belirtmek gerekir ki, hukuki işlemlerin kurulmasında, yorumlanmasında¹² ve tamamlanmasında dürüst davranma ilkesi oldukça önemlidir¹³. Tarafların sözleşme müzakereleri esnasında açıklama yapma, yanlış veya eksik bilgi vermemeye, aldatmama ve birbirlerinin şahıs ve malvarlığına zarar vermemeye ilişkin dürüstlük kuralından kaynaklanan yükümlülükleri söz konusudur.

9 Antalya, Topuz, s.508.

10 Dural, Sarı, s.245; Oğuzman, Barlas, s.275; Kayıhan, Ünlütepe, s.383; Hatemi, s.195; Antalya, Topuz, s.533.

11 Dural, Sarı, s.245; Oğuzman, Barlas, s.275; Kayıhan, Ünlütepe, s.384; Antalya, Topuz, s.534.

12 Dürüstlük kuralının hem yorumun içeriğini ve sınırlarını belirleyeceği, hem de güvenin korunmasını sağlayacağına ilişkin bkz. Şener Akyol, *Sözleşmenin Yorumu*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2010, s.91.

13 Dural, Sarı, s.249; Oğuzman, Barlas, s.278; Kayıhan, Ünlütepe, s.385; Hatemi, s.193; Antalya, Topuz, s.515; Derya Ateş, "Sözleşme Özgürlüğü Yönünden Dürüstlük Kuralları", *TBB Dergisi*, Sayı 72, 2007, s.86.

Taraflar dürüstlük kuralından kaynaklanan bu yükümlülüğe aykırı davranırsa, meydana gelen zararı culpa in contrahendo sorumluluğu (sözleşme görüşmelerinden doğan kusur sorumluluğu) gereğince tazmin etmekle yükümlü olurlar¹⁴. Bunun dışında, hakimin sözleşmeyi yorumlarken ve sözleşmedeki boşlukları tamamlarken de dürüstlük kuralından yararlanması gerekir. Bu noktada hakim dürüst, güvenilir ve makul kişi kriterinden yola çıkarak, hakkaniyete uygun bir şekilde söz konusu yükümlülüğünü yerine getirmelidir¹⁵. Nitekim TBK md.2 hükmünde, ikinci derecedeki noktalar üzerinde durulmamış olsa bile, sözleşme kurulmuş sayılır ve ikinci derecedeki noktalarda uyuşmazsa hâkim, uyuşmazlığı işin özelliğine bakarak karara bağlar düzenlemesi yer almaktadır. Hakim, ikinci derecedeki noktaları dürüstlük kuralını göz önünde bulundurarak tamamlamalıdır. Bu hükmeye paralel olarak, TBK md.19 hükmünde de, bir sözleşmenin türünün ve içeriğinin belirlenmesinde ve yorumlanmasında, tarafların yanlışlıkla veya gerçek amaçlarını gizlemek için kullandıkları sözcüklere bakılmaksızın, gerçek ve ortak iradeleri esas alınacağı hükmüne bağlanmaktadır. Dolayısıyla, hakim sözleşmenin kapsamını belirlerken ve sözleşmeyi yorumlarken dürüstlük kuralını esas alarak sonuca ulaşmalıdır. Ayrıca, özel hukuk bakımından sözleşme yapma zorunluluğunun kanun hükmünden veya böyle bir hükmün olmadığı hallerde ise TMK md.2'de düzenlenen dürüstlük kuralından kaynaklandığını da ifade etmek gerekir¹⁶.

14 Akyol, s.115; Huriye Reyhan Demircioğlu, *Sözleşme Görüşmelerindeki Kusurlu Davranıştan Doğan Sorumluluk*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009, s.223; "Culpa in contrahendoyu daha kısa ve genel ifadeyle belirtmek istersek, gereğinde genel ve objektif, gereğinde özel ve subjektif bir biçimde beliren ve taraflar arasında oluşan toplumsal bağlantı sonucu doğan, kökenini dürüstlük kurallarında bulan genel özen yükümünün yarattığı karşılıklı güven ilişkisinin ihlali olarak nitelenmek" uygun olur. Ümit Gezder, *Culpa in Contrahendo Sorumluluğu*, 1. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2009, s.174; İlhan, Ulusan, "Culpa in Contrahendo Üstüne", *Prof. Dr. Ümit Doğanay'ın Anısına Armağan C.I.*, İstanbul, 1982, s.287; O. Gökhan Antalya, *Marmara Hukuk Yorumu, Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Cilt V/1,1, 2. Bası, Seçkin Yayınları, Ankara, 2019, s.249; S. Sulhi Tekinay, Sermet Akman, Haluk Burcuoğlu, Atilla Altop, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 7. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 1993, Cilt III, § 82, I; Necip Kocayusufpaşaoğlu, Hüseyin Hatemi, Rona Serozan, Abdülkadir Arpacı, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm, İfa-İfa Engelleri-Haksız Zenginleşme*, Cilt III, 6. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2014, §19, N.1; Mustafa Arıkan, "Culpa in Contrahendo Sorumluluğu", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 17, Sayı 1, 2009, s.72; Yasemin, Durak, "Güven Sorumluluğu ve Culpa in Contrahendo", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.25, S.1, 2017, s.242; Hatemi, s.194.

15 Dural, Sarı, s.249; Oğuzman, Barlas, s.278; Kayıhan, Ünlütepe, s.385; Antalya, Topuz, s.515.

16 Oğuzman, Barlas, s.288. "... Davacı kurum sözleşme yapmak ve böylece karşı edim borçlanmak şartıyla kamuya hizmet sunmuş bulunmaktadır. Davalı taraf sözü edilen hizmetten sözleşme vasıtasıyla yararlanacağı yerde böyle bir sözleşme yapmaksızın (ve belki de bunu istemeksizin) karşılıksız ve kaçak olarak elektrik enerjisinden yararlanmış bulunmaktadır. O halde taraflar arasında dürüstlük ilkesine uygun olarak (sözleşme benzeri) bir borç ilişkisinin kurulduğu kabul edilmeli ve davacı idarenin bu gibi durumlara ilişkin olarak belirlediği kurallara uygun bedelin davalı tarafından ödenmesi gerekir. Bu sonuç için sunulan edimden davalının sadece yararlanmış olması gerekli ve yeterli görülmelidir..." YHGK., 2000/3-1803 E., 2000/1813 K., 20.12.2000 Tarihli Karar. (Kazancı, Erişim Tarihi: 24.02.2022).

Hukukumuzda hukuki işlemlerin dönüştürülmesinde (tahvil), değişen şartlara uyarlanmasında ve kanuna karşı hilenin önlenmesinde de söz konusu yükümlülüğün göz ardı edilmemesi gerekir. Doktrinde hukuki işlemlerin dönüştürülmesine ilişkin verilen klasik örnek olarak, noter tarafından düzenlenen satış sözleşmesi şekle aykırılıktan dolayı kesin hükümsüz iken, söz konusu sözleşmenin tarafların varsayılan iradelerine uygun olarak taşınmaz satış vadi sözleşmesine dönüştürülerek geçerlilik kazanması mümkündür¹⁷. Hukuki işlemin dönüştürülmesinde dürüstlük kuralı hakimın yararlanacağı en temel ilkedir.

Belirtmek gerekir ki, “Aşırı İfa Güçlüğü” başlığını taşıyan TBK md.138 hükmüne göre, sonradan ortaya çıkan ve öngörülemeyen olağanüstü durumlar sebebiyle, edimin başlangıçta kararlaştırılan şekilde ifası borçlu açısından dürüstlük kuralına aykırı olacak şekilde güçleşirse, borçlu sözleşmenin yeni koşullara uyarlanmasını isteyebilir veya bu mümkün olmadığı takdirde sözleşmeden dönme imkânını kullanabilir. Söz konusu hükümde tanınan hukuki imkânların kullanılabilmesi için, ifanın borçlu açısından dürüstlük kuralına aykırı düşecek şekilde güçleşmesi kriteri ifade edilmiştir¹⁸.

Kanuna karşı hilede, emredici hükme aykırı bir hukuki fiil ya da işleme uygulanacak olan yaptırımı engellemek amacıyla, hukuken geçerli başka bir fiil veya işlemin gerçekleştirilmesiyle aynı sonuca ulaşma söz konusudur¹⁹. Bir başka ifadeyle, emredici hükmün yasakladığı sonuca bir başka kanun hükmün-

17 Kayıhan, Ünlütepe, s.309; Antalya, Topuz, s.523; Şener Akyol, Medeni Hukukta Çelişki Yasağı, Prof. Dr. Feyzi N. Feyzioğlu'nun Anısına Armağan, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2007, s.125.

18 YHGK., 1996/11-762 E., 1997/77 K., 19.02.1997 Tarihli Karar. “.. Karşılıklı edimleri içeren sözleşmelerde, edimler arasında mevcut olan denge şartların olağanüstü değişmesiyle büyük ölçüde tarafların biri aleyhine katlanılamayacak derecede bozulabilir. Buna göre akit yapıldığı sırada mevcut bulunan şartlar önemli surette değişmişse, artık taraflar sözleşme ile bağlı olmamalıdır. Bu görüş doktrinde “Emprevizyon Teorisi” adıyla anılır. İşte edimler arasındaki dengeyi aşırı derece bozan olağanüstü haller harp, ülkeyi sarsan ekonomik krizler, enflasyon grafiğindeki olağanüstü yükselmeler, şok devalüasyon, para değerinin önemli ölçüde düşmesi gibi hallerde sözleşmeye bağlılık ile sözleşme adaleti ilkeleri arasında bir çelişki hasul olur ve artık sözleşmeye sıkı sıkı bağlı kalmak adalet, hakkaniyet ve objektif hüsnüniyet (MK. md. 2/2) kaidelerine aykırı bir durum yaratır hale gelir. Bu adaletsiz sonuçları bertaraf etmek için, bugün İsviçre-Türk Hukukunda çoğunlukla dayanılan esas, dürüstlük kuralı uyarınca çözüm bulunmasıdır. Karşılıklı edimleri içeren sözleşmelerde edimler arasındaki dengenin, olağanüstü değişmeler yüzünden alt üst olması, borcun ifasını güçleştirmesi ve belki de imkânsız hale gelmesi durumunda “işlem temelinin çökmesi” gündeme gelir. Bu gibi hallerde emprevizyon veya Clausula rebus sic stantibus kuramı çerçevesinde kurulmuş olan bir sözleşmede değişikliklerin yapılması için hakimın sözleşmeye müdahalesi istenebilecektir. Hakim, bu gibi hallerde ya sözleşmeyi ortadan kaldıracak, ya da sözleşme koşullarının olağanüstü olgulara uyarlanmasına ve böylece sözleşmede bozulmuş olan dengeyi yeniden sağlayacaktır....” (Kazancı, Erişim Tarihi.: 22.02.2022)

19 Dural, Sarı, s.246; Oğuzman, Barlas, s.276; Kayıhan, Ünlütepe, s.396; Hatemi, s.195; Antalya, Topuz, s.534; O. Gökhan Antalya, Hukuk Metodolojisi Cilt II, Seçkin Yayınları, Ankara, 2021, s.454.

den yararlanarak ulaşılır. Kanuna karşı hilede hiç şüphesiz dürüstlük kuralına aykırı davranılmaktadır ve kaçınılan hükmün yaptırımını, kanuna karşı hile ile elde edilen sonuca da uygulanmalıdır²⁰.

Ayrıca, hakkın kötüye kullanılıp kullanılmadığını belirleme noktasında da yine dürüstlük kuralının önemli bir işlevi bulunmaktadır²¹. Bir başka ifadeyle, hakkın kötüye kullanılıp kullanılmadığı belirlenirken, somut olayın şartları dürüstlük kuralı da dikkate alınarak değerlendirilmektedir. Nitekim TMK md.2/II hükmü gereğince, hakkın açıkça dürüstlük kuralına aykırı şekilde kullanımı hakkın kötüye kullanılmasına yol açar²². Özellikle hakkın kullanılmasının sağlayacağı menfaat ile başkasına verilecek zarar arasında aşırı bir orantısızlık bulunursa, bu durum dürüstlük kuralına aykırılık teşkil eder ve hakkın kötüye kullanılması söz konusu olur²³.

Yargıtay'ın uyandırılan güvene aykırı olarak²⁴, şekle aykırılığın caiz olma-

20 Oğuzman, Barlas, s.277; Hatemi, s.196; Antalya, Topuz, s.35.

21 Uyar, s.441.

22 "... Hakkın kötüye kullanılmasını; hukuken var olan bir hakkın sınırlarını aşarak ya da o hakkı gerekçe göstererek hukuka aykırı eylemler yapma durumu olarak veya bir hakkın, yasaların tanıdığı yetkilerin sınırları içinde olmakla birlikte, amacından saptırarak kullanılması olarak da açıklayabiliriz. Türk Medeni Kanunu'nun 2. maddesine göre herkes, haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorundadır. Bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz. Yani bir hak sahibi hakkını kullanırken ve borçlu borcunu öderken objektif iyi niyet kurallarına uymak, dürüst davranmak, başkalarını zarara uğratmamak zorundadır. Hak sahibi başkasına zarar verme amacını taşıyorsa bile hareketi açıkça iyi niyet kurallarına aykırı ise ve başkasını zarara uğratıyorsa veya hak sahibine sağladığı yarar ile başkasına verdiği zarar arasında aşırı dengesizlik varsa bu durumu hakkın kötüye kullanılması olarak değerlendirebiliriz. Anayasa başta olmak üzere, Hukuk Muhakemeleri Kanunu, Türk Medeni Kanunu ve Türk Borçlar Kanunu hak sahibinin hakkını kullanırken objektif iyi niyet kuralları içinde hareket etmesini emretmiş aksi davranışın hukuk düzeni tarafından korunamayacağını belirtmiştir..." Yargıtay 8.HD., 2016/14687 E., 2016/14439 K., 24.10.2016 Tarihli Karar. (Kazancı, Erişim Tarihi: 22.02.2022)

23 Uyar, s.442; Dural, Sarı, s.259; Oğuzman, Barlas, s.262; Kayhan, Ünlütepe, s.409; Hatemi, s.196; Antalya, Topuz, s.562. "... Hakkın kötüye kullanılmasını; hukuken var olan bir hakkın sınırlarını aşarak ya da o hakkı gerekçe göstererek hukuka aykırı eylemler yapma durumu olarak veya bir hakkın, yasaların tanıdığı yetkilerin sınırları içinde olmakla birlikte, amacından saptırarak kullanılması olarak da açıklayabiliriz. Türk Medeni Kanununun 2. maddesine göre herkes, haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorundadır. Bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz. Yani bir hak sahibi hakkını kullanırken ve borçlu borcunu öderken objektif iyi niyet kurallarına uymak, dürüst davranmak, başkalarını zarara uğratmamak zorundadır. Hak sahibi başkasına zarar vermek amacını taşıyorsa bile hareketi açıkça iyi niyet kurallarına aykırı ise ve başkasını zarara uğratıyorsa veya hak sahibine sağladığı yarar ile başkasına verdiği zarar arasında aşırı dengesizlik varsa bu durumu hakkın kötüye kullanılması olarak değerlendirebiliriz. Anayasa başta olmak üzere, Hukuk Muhakemeleri Kanunu, Türk Medeni Kanunu ve Türk B.K. hak sahibinin hakkını kullanırken objektif iyi niyet kuralları içinde hareket etmesini emretmiş aksi davranışın hukuk düzeni tarafından korunamayacağını belirtmiştir..." Yargıtay 12. HD., 2012/18690 E., 2012/25539 K., 10.09.2012 Tarihli Karar. (Kazancı, Erişim Tarihi: 24.02.2022)

24 Ayrıntılı bilgi için bkz. Akyol, Çelişki, s.2 vd.

yan biçimde ileri sürülmesine ilişkin oldukça fazla sayıda kararı mevcuttur²⁵. Yargıtay İçtihatı Birleştirme Kurulu, kanun tarafından belli bir şekilde yapılması zorunlu olan bir sözleşmenin bu şekilde yapılmaksızın akdedilmesini ve şekle aykırı bir sözleşme olmasına rağmen tarafların kendi istekleri ile sözleşme konusu borçlarının bir kısmını ifa ettikten sonra, şekle aykırılığın mevcut olduğunu ileri sürmelerini dürüstlük kuralına aykırı görerek, hakkın kötüye kullanılması niteliğinde olduğu sonucuna varmıştır²⁶. Benzer şekilde, hakkın zamanaşımı süresi içerisinde de olsa uzun süre geçtikten sonra kullanılması, bazı hallerde hakkın kötüye kullanılması niteliğinde kabul edilmektedir²⁷.

Bunların dışında, hukukumuzda kendi ahlaka aykırı davranışına dayanarak menfaat elde edilmesi, hakkın kötüye kullanılması kapsamında kabul edilmektedir²⁸. Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere, borcunu ifa edeceğine ilişkin alacaklıyı oyalayarak zamanaşımı veya hak düşürücü sürenin geçmesine sebep olan kimsenin, dava açıldığında zamanaşımı veya hak düşürücü sürenin geçtiğine ilişkin savunmada bulunması hakkın kötüye kullanılması olarak kabul edilerek, söz konusu savunma hakim tarafından dikkate alınmayacaktır²⁹.

Türk hukukunda iyiniyet ilkesi ise, hakkın kazanılması veya hukuki sonucun doğmasına engel teşkil eden bir nedenin mevcudiyetinin bilinmemesi ve somut olayın özelliklerine göre bilinmemesinin mazur görülmesi olarak tanımlanmaktadır³⁰. Dolayısıyla, hukukumuzda kişinin iyiniyetli olması hakkı kazanmasını veya kanunda düzenlenen hukuki sonucun gerçekleşmesini sağlar. İyiniyet ilkesi esasen temelini dürüst davranma fikrinden almaktadır³¹. Belirttiğimiz üzere, söz konusu ilke ancak kanunda kendisine hukuki sonuç bağlanan durumlarla sınırlı olarak uygulama alanına sahiptir³².

25 Bu kararlardan bazıları için bkz. YHGK., 2012/19-670 E., 2013/171 K., 16.01.2013 Tarihli Karar; Yargıtay 18. HD., 2011/1001 E., 2011/3443 K., 15.03.2011 Tarihli Karar; YHGK., 2000/13-1729 E., 2001/32 K., 07.02.2001 Tarihli Karar. (Kazancı, Erişim Tarihi: 23.02.2022)

26 YİBK., 1987/2 E., 1988/2 K., 30.09.1988 Tarihli Karar. (Kazancı, Erişim Tarihi: 23.02.2022)

27 Yargıtay 2. HD., 2009/16037 E., 2010/17586 K., 25.10.2010 Tarihli Karar; Yargıtay 6. HD., 2002/7648 E., 2003/305 K., 21.01.2003 Tarihli Karar. (Kazancı, Erişim Tarihi: 23.02.2022)

28 Oğuzman, Barlas, s.263; Kayıhan, Ünlütepe, s.416.

29 Yargıtay 13.HD, T. 23.2.2007, E. 2006/14223, K. 2007/2558 Tarihli Karar; YHGK., 4-5/203, 12.05.1965 Tarihli Karar. (Kazancı, Erişim Tarihi: 23.02.2022)

30 Oğuzman, Barlas, s.235; Kayıhan, Ünlütepe, s.328; Dural, Sarı, s.235; Antalya, Topuz, s.451; Hatemi, s.186.

31 Kayıhan, Ünlütepe, s.329.

32 Kanunda belirtilen bu hallere örnek olarak; aile hukukunda TMK md.130 hükmü, borçlar hukukunda temsile ilişkin TBK md.42 ve TBK md.44 hükümleri, sebepsiz zenginleşmeye ilişkin TBK md.79 hükmü, alacağın devrine ilişkin TBK md.183, eşya hukukunda taşınır ve taşınmaz mülkiyetine ilişkin TMK md.712, 777, 988, 989, 990, 1023 hükümleridir.

II. Çeşitli Hukuk Düzenleri Ve Uluslararası Sözleşmelerde "Good Faith" İlkesi

Anglo Sakson sisteminin uygulandığı bir başka ülke olan Amerika'da, tarafların sözleşmeden doğan borçlarını ifa ederken dürüst ve iyiniyetli davranma yükümlülüğünün olduğu çeşitli düzenlemelerin varlığından anlaşılmaktadır. Buna ilişkin olarak, ilk karşımıza çıkan düzenleme Amerikan Ticaret Kanunu'nda (Uniform Commercial Code/UCC) yer almaktadır. Söz konusu düzenlemenin 1-201. maddesinde, "good faith" ilkesinin dürüstlük kavramı ve ticari ilişkilerde makul standartlara uyarak dürüst iş yapmayı kapsadığı ifade edilmektedir. Bunun dışında UCC 1-304 hükmünde de, tarafların UCC kapsamında her türlü sözleşmeyi veya yükümlülüğü ifa ederken dürüst ve iyiniyetli davranma yükümlülüğünün mevcut olduğu belirtilmektedir.

Bir başka düzenleme ise, Amerikan Hukuk Enstitüsü Sözleşmelerin Yeniden Düzenlenmesine (American Law Institute's Restatement of Contracts) ilişkin metindir. Bu düzenlemenin 205. maddesinde, her sözleşmede tarafların sözleşmeyi ifa ederken dürüst ve iyiniyetli davranma yükümlülüğünün olduğu ifade edilmektedir.

Dürüstlük ve iyiniyet kuralı esasen Kıta Avrupası hukuk sisteminin uygulandığı ülkelerde³³ ve çeşitli uluslararası sözleşmelerde genel bir ilke olarak benimsenmektedir. Nitekim TMK md.2 hükmünde dürüstlük ilkesinin ve TMK md.3 hükmünde iyiniyet ilkesinin düzenlendiğini ifade ettik. İsviçre Medeni Kanunu'nun (ZGB) 2. maddesinde, TMK md.2 ye paralel şekilde dürüstlük ilkesinin ve 3. maddesinde ise yine TMK md.3'e paralel şekilde iyiniyet ilkesinin düzenlendiği görülmektedir. Alman hukukunda ise, Alman Medeni Kanunu'nun (BGB) § 157. maddesinde, sözleşmelerin teamül dikkate alınarak dürüstlük ve iyiniyet kuralına göre yorumlanması gerektiği belirtilmektedir. Bunun dışında BGB §242 hükmünde, borçlunun borcunu yerine getirirken, teamül dikkate alınarak dürüstlük ve iyiniyet kuralına uygun davranması gerektiği ifade edilmektedir.

Dürüstlük ve iyiniyet kuralı birtakım uluslararası sözleşmelerde de temel bir ilke olarak benimsenmektedir. Söz konusu uluslararası düzenlemelerden biri olan Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş

33 Kıta Avrupası hukuk sisteminde uyumsuzluk kanun hükümleri esas alınarak çözümlenmekte ve hakimlere sınırlı bir alan bırakılmaktadır. Dolayısıyla, dürüstlük ve iyiniyet kuralı gibi genel ilkelerin benimsenmesiyle, hakime hukuku somut olayı ve toplumsal değişiklikleri dikkate alarak geliştirme ve sözleşmeleri yorumlama imkanı tanınmaktadır. Böylece hukuk sadece Kanun koyucunun iradesiyle şekillenmemiş olmaktadır. İngiliz hukukunda ise, Kanun koyucunun çıkarttığı kanun maddesi yerine, hakimler her somut uyumsuzluk bakımından kendi çözümlerini üretmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Scott Crichton Styles, *Good Faith: A Principled Matter, Good Faith In Contract And Property Law*, Ed. Forte, A.D.M., Oxford, 1999, s.158.

Milletler Antlaşması (CISG) md.7 hükmünde, bu sözleşmenin yorumunda uluslararası ticaretteki dürüstlük ve iyiniyet kuralının da dikkate alınması gerektiği belirtilmektedir. Bir başka uluslararası düzenleme olan Milletlerarası Ticari Sözleşmelere İlişkin UNIDROIT ilkelerinin 7. maddesinde, tarafların milletlerarası ticarete dürüstlük ve iyiniyet kurallarına uymakla yükümlü olduğu ve bu yükümlülüğün bertaraf edilemeyeceği gibi kapsamının da sınırlandırılmayacağı düzenlenmektedir. Bir diğer uluslararası sözleşme olan Avrupa Sözleşmeler Hukuku İlkeleri'nin (PECL) 1.201. maddesinde de, UNIDROIT ilkelerindeki düzenlemeye paralel olarak, tarafların dürüstlük ve iyiniyet kurallarına uymak zorunda oldukları, bu yükümlülüklerini bertaraf edemeyecekleri ve kapsamını da sınırlandıramayacakları hükme bağlanmaktadır.

III. İngiliz Hukukunda “Good Faith” İlkesi

Anglo sakson hukuk sistemine tabi ülkelerden biri olan İngiliz hukukunda, tarafların sözleşme kurarken ve sözleşmeden doğan borçlarını ifa ederken dürüst ve iyi niyetli davranmalarına ilişkin genel bir ilke kabul edilmemektedir³⁴. İngiliz hukukunda genel bir ilke olarak kabul edilmeyen sadece mahkeme kararlarında yer bulan söz konusu ilkenin, “makul ve öngörülü davranma”, “dürüst davranma”, “yanlış bilgi vermeme”, “haksız nüfuz kullanımı”, “kararlaştırılan ortak amaca bağlılık”, “sözleşmenin amacına uygun hareket”, “adil satıcılık”, “makul ticari standartların gözetilmesi”, “tarafların haklı beklentilerine uygun davranma” gibi farklı şekillerde tanımlandığı görülmektedir³⁵.

34 Maud Piers, “Good Faith in English Law – Could a Rule Become a Principle?” *Tulane European & Civil Law Forum*, Vol:26, 2011, s.130; Qi Zhou, The Yam Seng Case: “A New Development of Good Faith In English Contract Law”, *International Trade and Business Law Review*, 2014, s.360; Jason Chen, “Should English Contract Law Adopt A General Duty To Negotiate In Good Faith?”, *Bristol Law Review*, Vol:4, 2017, s.18; Wenrui Cai, “The Relationship Between A Duty of Good Faith and Implied Terms In English Contract Law”, *Exeter Student Law Review*, Vol:1, Issue 1, 2015, s.1; Christina Perry, “Good Faith In English And US Contract Law: Divergent Theories, Practical Similarities”, *Business Law International*, Vol:17, Issue 1, 2016, s.28; Gerard Mcmeel, “Foucault’s Pendulum: Text, Context and Good Faith In Contract Law”, *Current Legal Problems*, Vol:70, Issue 1, 2017, s.366; Hugh Collins, “Implied Terms: The Foundation In Good Faith and Fair Dealing”, *Current Legal Problems*, Vol:67, 2014, s.300; Zoe Ollerenshaw, *Managing Change In Uncertain Times: Relational View of Good Faith, Commercial Contract Law Transatlantic Perspectives*, Cambridge, 2013, s.201; Arun Singh, *Business and Contract Law*, 1st Edition, London, 2010, s.11; Jan Smits, *Contract Law – A Comparative Introduction*, Cheltenham, 2014, s.142; Ewan Mckendrick, *Contract Law – Text, Cases, And Materials*, 2nd Edition, Oxford, 2005, s.542; John Adams, Roger Brownsword, *Understanding Contract Law*, 4th Edition, London, 2004, s.110; Paul Richards, *Law of Contract*, 13th Edition, New York, 2017, s.196.

35 Bates v. Post Office (No 3), (2019) EWHC, 606 Q.B, 711; Walford v. Miles (1992) 2 A.C.128; Interfoto Picture Library Ltd. v. Stiletto Visual Programmes Ltd. (1989) Q.B. 433; Petromec Inc. Petro-Deep Societa Armamento Navi Appoggio SpA v. Petroleo Brasileiro SA, (2006), 1 Lloyd’s Rep. 121; Compass Group UK and Ireland Ltd (t/a Medirest) v. Mid Essex Hospital Services NHS Trust, [2012] EWHC 781 (QB); Yam Seng Pte Ltd v. International Trade Corporation Ltd [2013] EWHC 111; CPC Group Ltd. v. Qatari Diar Real Estate Investment Co. (2010), EWCH 1535 (Ch); Joseph M. Thomson, “Good Faith In Contracting: A Special View”, *Good Faith In Contract and Property*, Ed. Forte, A.D.M., Oxford, 1999, s.66 vd.

İngiliz hukukunda dürüstlük kuralı ve iyiniyetin genel bir ilke olarak kabul görmemesinin çeşitli sebepleri vardır. Birinci sebep, esasen İngiliz sözleşme hukukunun temelinde yatmaktadır. İngiliz sözleşme hukukuna göre, taraflar sadece kendi menfaatlerini dikkate alarak hukuki ilişki kurarlar ve sürdürürler. Bir başka ifadeyle, diğer tarafın menfaatini dikkate almaya ilişkin herhangi bir yükümlülükleri bulunmamaktadır³⁶. Dolayısıyla, İngiliz hukukunda taraflar sadece kendilerinin ticari etkinliğini düşünerek sözleşme kurar ve sözleşme ilişkisini sürdürürler. Bu anlayış esasen ikinci sebep olan sözleşme özgürlüğü ilkesi ile uyumludur. Zira bu ilkeye göre, taraflar belirli sınırlamalara riayet etmek kaydıyla, serbestçe ve isteyerek hakkaniyetle bağlı olmaksızın sözleşme kurabilirler. Dolayısıyla, dürüstlük kuralı ve iyiniyete ilişkin genel bir prensibin kabulü, tarafların isteklerine ve özerkliğine saygı gösterilmemesine sebep olur³⁷. Bu bağlamda, dürüstlük ve iyiniyet kuralının tarafların tamamen kendi menfaatlerini düşünerek hareket etmesini sınırladığı kabul edilmekle beraber, bunun sınırının neye ya da kime göre belirleneceği de belirsizlik yaratmaktadır³⁸. Daha açık bir ifadeyle, dürüstlük ve iyiniyet kuralı subjektif mi yoksa objektif esaslara göre mi belirlenecek, kapsamı ne olacak gibi sorulara net bir cevap verilemediği için, bu ilkenin özellikle ticari sözleşmeler bakımından temel bir ilke olarak kabulünün belirsizlikleri de beraberinde getireceği ifade edilmektedir³⁹. Bunların dışında, dürüstlük ve iyiniyetin tespitindeki, etik ve ahlak gibi hukuki olmayan kavramların kullanılması sebebiyle bu şekilde genel bir ilkenin benimsenmesine endişeyle yaklaşılmaktadır⁴⁰. Bir başka ifadeyle, ahlak ve hukukun birbirinden ayrı tutulması gereken kavramlar olduğu ileri sürülmektedir. Üçüncü sebep, İngiliz sözleşme hukukunda hukuki belirlilik ve öngörülebilirliğin desteklenmesi amacıyla bu ilkenin kabul edilmemesi gerektiğidir⁴¹. Bu bağlamda, genel bir kural olarak, tarafların sözleşmeden makul beklentileri önceliklidir ve korunmalıdır⁴².

36 Piers, s.130; Smits, s.143.

37 Chris Willett, "Good Faith In Consumer Contracts: Rule, Policy and Principle", *Good Faith In Contract and Property*, Ed. forte, A.D.M., Oxford, 1999, s.200; Mckendrick, *Contract Law*, s.555; Styles, s.161; Simon Whittaker, "Unfair Terms in Commercial Contracts and the Two Laws of Competition: French Law and English Law Contrasted", *Oxford Journal of Legal Studies*, Vol.39, N.2, March, 2019, s.426.

38 Mckendrick, *Contract Law*, s.554.

39 Chen, s.19; Collins, s.300; E. Allan Farnsworth, "Good Faith In Contract Performance", *Good Faith and Fault In Contract Law*, Ed. Jack Beatson, Daniel Friedmann, New York, 2002, s.163; Vanessa Sims, "Good Faith in English Contract Law: Of Triggers and Concentric Circles", *Ankara Law Review*, Vol:1, Issue 2, 2004, s.221.

40 Styles, s.161.

41 Roger Brownsword, "Good Faith In Contracts' Revisited", *Current Legal Problems*, Vol: 49, Issue 1, 1996, s.128; Smits, s.143; Janet O'sullivan, Jonathan Hilliard, *The Law of Contract*, Oxford, 2001, s.76; Styles, s.161; Willett, s.200.

42 Catherine Mitchell, "Leading a Life of Its Own? The Roles of Reasonable Expectation in Contract Law", *Oxford Journal of Legal Studies*, Vol:23, Issue 4, 2003, s.639.

Dolayısıyla, bu ilkenin mutlak bir şekilde kabul edilerek, genel bir prensip olarak uygulanması hukuki belirlilik ilkesi ile uyumlu olmaz⁴³. Dördüncü sebep, dürüstlük ve iyiniyet kuralı tarafın zihinsel durumunu ve düşüncelerini sorgulamamıza sebep olur⁴⁴. Zira bir kimsenin neden o şekilde davrandığını anlayabilmemiz onun zihinsel durumunu sorgulamamızı gerektirir ki bu da İngiliz hukukunun temel yapısıyla bağdaşmayan bir yaklaşımdır. Beşinci ve son sebep ise, dürüstlük ve iyiniyet kuralına uygun davranma yükümlülüğü yüklenmesi, taraflara buna ilişkin dava hakkı veren, bağımsız bir hukuki sebep yaratabilecektir. Bu durum da yine İngiliz hukukunun yapısıyla uyumlu olmayacaktır⁴⁵.

Belirtmek gerekir ki, İngiliz hukukunda dürüstlük kuralı ve iyiniyet genel bir ilke olarak kabul edilmemekle beraber, bu ilkenin tamamen göz ardı edildiğini söylemek doğru olmaz. Tarafların bir yandan sözleşme ilişkisini kurarken ve bu ilişkiye devam ederken sadece kendi menfaatlerine göre ilişkiyi sürdürmeleri gerekmekte diğer yandan ise, sözleşme özgürlüğü çerçevesinde dürüstlük ve iyiniyeti dikkate almadan istedikleri şekilde sözleşme yapabilmektedirler. Ancak İngiliz hukukunda sözleşme özgürlüğünün sınırsız bir şekilde uygulanması kabul görmemiş ve buna çeşitli sınırlamalar getirilmiştir. Dolayısıyla, taraflar arasındaki sözleşmesel adaleti sağlamak için çaba gösterilmiştir⁴⁶.

Bu bağlamda, söz konusu ilkenin özellikle sözleşmenin yorumunda ve sözleşmedeki boşluğun doldurulmasında yol gösterici olarak kullanıldığı kabul edilmektedir⁴⁷. Bu yaklaşıma paralel olarak, İngiliz hukukunda dürüstlük ve iyiniyet kuralının genel bir ilke olarak benimsenmesi gerektiğini ileri süren yazarlar olduğunu da ifade etmek gerekir⁴⁸. Bu düşüncedeki yazarlar görüşlerini çeşitli gerekçelere dayandırmaktadır. Öncelikle İngiliz hukukunda dürüstlük ve iyiniyetin genel bir ilke olarak benimsenmemesinin sözleşme hukukunda adil sonuca ulaşmayı engellediği ileri sürülmektedir⁴⁹. Bir başka gerekçe ise, söz konusu ilkenin taraflara daha fazla koruma sağlayacağı ve ticaret açısından esneklik getireceği ifade edilmektedir⁵⁰. Bu bağlamda, bu ilkenin fırsatçılık ve kötüye kullanımların önüne geçerek, taraflar arasında işbirliğini sağlayacağı da ileri sürülmektedir⁵¹.

43 Anglo sakson hukukundaki genel eğilim geniş kapsamlı ilkeleri sınırlama yönündedir. Böyle bir durumda belirsizlik de ortadan kalkacaktır. Styles, s.168.

44 Smits, s.143; Mckendrick, *Contract Law*, s.554.

45 Farnsworth, s.163.

46 Piers, s.140.

47 Smits, s.145.

48 Detaylı bilgi için bkz. Mckendrick, *Contract Law*, s.558.

49 Mckendrick, *Contract Law*, s.558.

50 Mckendrick, *Contract Law*, s.558.

51 Mckendrick, *Contract Law*, s.558.

Uygulamada tarafların özellikle ticari sözleşme ilişkilerinde sözleşmelerine İngiliz hukukunun uygulanmasına ilişkin hüküm koydukları görülmektedir. Bunun bir sebebi de, İngiliz hukukunun hakimlere dürüstlük ve iyiniyet kuralı adı altında takdir yetkisi vermemesinden kaynaklanmaktadır⁵².

Günümüzde, İngiliz hukukunda dürüstlük kuralı ve iyiniyet belirli sözleşmelere özgü olarak mevcuttur. Özellikle tüketici, vekalet⁵³, iş⁵⁴, sigorta sözleşmelerinde⁵⁵ bu ilkenin uygulandığı görülmektedir. Nitekim bu sözleşmeler, dürüst davranma ve iyiniyetin ön planda olduğu, taraflar arasındaki güvenin oldukça önem teşkil ettiği sözleşmelerdir. Ayrıca, İngiliz hukukunda uygulanan bazı Avrupa Birliği Direktiflerinde dürüstlük kuralı ve iyiniyetin uygulandığı görülmektedir⁵⁶. Örneğin İngiliz hukukunda Avrupa Birliği Direktifiyle kabul edilen Tüketici Sözleşmelerindeki Haksız Koşullara İlişkin 1999 Tarihli Düzenleme'nin 5.maddesine göre⁵⁷, taraflar arasındaki sözleşmede dürüst davranma ve iyiniyet kuralına aykırı bir hüküm mevcut olursa ve bu hüküm taraflar arasında dengesizlik yaratarak tüketicinin zarar görmesine yol açarsa, söz konusu düzenleme tüketici açısından bağlayıcı olmayacaktır⁵⁸. Benzer şekilde İngiliz hukukunda kabul edilen Haksız Sözleşme Şartlarına ilişkin 1977 tarihli sözleşmede⁵⁹ de dürüstlük ve iyiniyet kuralını içeren hükümler yer almaktadır. Bunların dışında, İngiliz hukukunda özellikle yanlış beyan, korkutma, nüfuzu kötüye kullanma, açıklama yükümlülüğü, sözleşme yorumu ve beklenmeyen hal söz konusu olduğunda dürüstlük kuralı ve iyiniyetin dikkate alındığı da ifade edilmektedir⁶⁰.

İngiltere'de konuya ilişkin en güncel gelişme ise Mayıs 2020'de olmuştur. İngiliz hükümeti Mayıs 2020'de Covid-19 salgınından etkilenen sözleşmelerin ifasına ve uygulanmasına ilişkin hukuken bağlayıcı olmayacak nitelikte bir

52 Mckendrick, Ewan, "Good Faith: A Matter of Principle?" *Good Faith In Contract And Property*, Ed. Forte, A.D.M., Oxford, 1999, s.53.

53 Vekâlet sözleşmelerinde taraflar arasındaki güven ilişkisinin öneminden yola çıkarak tarafların dürüst ve iyiniyetli davranma yükümlülüğünün mevcut olduğu kabul edilmektedir. Piers, s.150.

54 Sims, s.229.

55 1906 Tarihli Deniz Sigorta Sözleşmesi'nin (Marine Insurance Act) 17. maddesinde, tarafların sözleşme müzakereleri esnasında birbirlerine önemli hususları açıklama ve yanlış bilgi verme yükümlülükleri düzenlenmektedir. Bu yükümlülükler dürüst ve iyiniyetli bir şekilde yerine getirilmezse, diğer tarafın sözleşmeyi sona erdirmeye hakkı mevcuttur.

56 Jane Stapleton, "Good Faith In Private Law", *Current Legal Problems*, Vol:52, Issue 1, 1999, s.2; Brownsword, s.118; Cai, s.4; Perry, s.32; Mcmeel, s.391; Richard Stone, James Devenney, *The Modern Law of Contract*, 11th Edition, Abingdon, 2015, s.25.

57 The Unfair Terms In Consumer Contracts 1999.

58 Tüketicinin, tüketici sıfatından ötürü dürüstlük ve iyiniyet kuralı çerçevesinde korunmasına ilişkin bkz. Willett, s.200.

59 Unfair Contract Terms Act 1977.

60 Piers, s.141; Chen, s.24; Perry, s.38; Styles, s.168.

Klavuz yayımlamıştır⁶¹. Bu Klavuzla göre, dürüst ve sorumlu sözleşme davranışının, sözleşmenin ifasına ilişkin hususlara cevap vermeyi ve sözleşmeleri uygulama konusunda makul ve orantılı olmayı, işbirliği içinde hareket etmeyi ve elverişli sonuçlara ulaşmayı, halk sağlığını korumayı kapsadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca, ulusal çıkarlar dikkate alınarak pratik, adil ve hakkaniyetli sözleşme sonuçları elde etmek amaçlanmaktadır. Sonuç olarak, Klavuzda dürüstlük ve iyiniyet kuralının sınırlarının İngiliz mahkemeleri tarafından belirlenen sınırların ötesine geçtiği ve söz konusu ilkenin kapsamının genişletildiği sonucuna ulaşılmaktadır. Ancak söz konusu Klavuz hukuken bağlayıcı nitelikte olmadığı için yargı uygulamasında verilen kararları ne ölçüde etkileyeceği belirsizdir.

A. İngiliz Hukukunda “Good Faith’in” Genel Bir İlke Olarak Kabul Edilmediğine İlişkin Çeşitli Kararlar

1. Walford v. Miles Davası⁶²

Bu davada, satıcı olan Miles ile potansiyel alıcı olan Walford arasında bir sözleşme yapılır. Bu sözleşmede, üçüncü kişilerle ilişkide bulunmama ve üçüncü kişilerin yaptığı teklifleri dikkate almamaya ilişkin hüküm bulunmaktadır. Ancak bir süre sonra Miles görüşmelerden vazgeçer ve üçüncü bir kişiyle sözleşme yapar. Miles bu durumu mektup ile Wolfrod’a bildirir. Wolfrod ise kendisine yapılan bu bildiri sözleşmeyi sona erdirmeye bildiri olarak kabul ederek, uğradığı zararın tazmini için dava açar. House of Lords (Lordlar Kamarası) müzakereye ilişkin böyle bir sözleşme hükmünün, satıcının açık bir şekilde üçüncü kişilerle ne zamana kadar müzakerede bulunmaması gerektiğini içermemesinden ötürü uygulanamaz nitelikte olduğunu, zira bunun belirlilik ilkesine aykırılık teşkil ettiğine hükmetmiştir. Bir başka ifadeyle, taraflar arasında üçüncü kişilerle müzakere etmemeye ilişkin yapılan bu sözleşme hükmünün, satıcının bu yükümlülüğünün ne zamana kadar süreceği belirtilmediğinden geçersiz olduğu hükme bağlanmıştır. Bu noktada söz konusu yükümlülüğün dürüstlük kuralı ve iyiniyet ilkesi dikkate alınarak makul bir süre ile sınırlı tutularak yorumlanması gerektiği ileri sürülmüştür. Ancak bu düşünceye karşı çıkmıştır. Zira sözleşme tarafları diğer tarafın menfaatini dikkate almaksızın, sadece kendi menfaatini gözeterek ne zaman isterse bir üçüncü kişi ile müzakerede bulunmalıdır. Bunun dışında, dürüstlük kuralı ve iyiniyet ilkesini dikkate alarak yorum yapmak, ihlalin mevcut olup olmadığını tespit etmek açısından sorun teşkil eder. Dolayısıyla, mahkeme dürüstlük kuralı ve

61 Bkz. Guidance on responsible contractual behaviour in the performance and enforcement of contracts impacted by the Covid-19 emergency. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/883737/_Covid-19_and_Responsible_Contractual_Behaviour__web_final__7_May_.pdf

62 Walford v. Miles (1992) 2 A.C.128.

iyiniyet ilkesi çerçevesinde yorum yapılmasına ve taraflara zımni olarak dürüst ve iyiniyetli davranma yükümlülüğü yüklenmesine karşı çıkmıştır.

2. Interfoto v. Stiletto and Fair and Open Dealing Davası⁶³

Bu davada, Interfoto, Stiletto'nun talebi üzerine kırk yedi adet asetata çekilmiş fotoğrafı bir çanta içinde Stiletto'ya teslim eder. Ancak Stiletto söz konusu fotoğrafların hiçbirini kullanmaz. Stiletto, Interfoto'nun çantanın içine koyduğu teslimat notunda bulunan standart şart ve koşulları okumaz. Şartların ikinci maddesinde, Stiletto'nun asetata çekilmiş fotoğrafları on dört günden fazla elinde bulundurursa gün başına beş dolar ödemesi gerektiği belirtilmektedir. Aradan bir ay geçtikten sonra, Interfoto fatura gönderir ancak Stiletto faturayı ödemez. Bunun üzerine Interfoto dava açar.

Kararda tarafların sözleşme kurarken veya sözleşmenin kurulmasından sonra dürüst ve iyiniyetli davranmakla yükümlü olduklarına ilişkin genel bir ilkenin İngiliz hukukunda mevcut olmadığı vurgulanmıştır. Bu bağlamda, Interfoto'nun, asetata çekilmiş fotoğrafların saklanması halinde ödenecek yüksek faturaya ilişkin dürüst davranma ve iyiniyet ilkesinin gereği olarak Stiletto'nun dikkatini çekme noktasında bir yükümlülükleri olmadığı belirtilmiştir. Buna karşılık, İngiliz hukukunda her ne kadar dürüst ve iyiniyetli davranma kabul gören bir temel ilke olmasa da, adaletsizlik söz konusu olduğunda, bu sorunu çözmek için İngiliz hukukunda da kademeli çözümler geliştirilmeye başlandığı ifade edilmiştir.

B. İngiliz Hukukunda "Good Faith'in" Uygulanabilir Nitelikte Olduğuna İlişkin Çeşitli Kararlar

1. Tarafların sözleşmede açıkça kararlaştırmaları (Express duty)

a. Petromec v. Petrolea Davası⁶⁴

Petromec davasında taraflar arasındaki sözleşmede "*ilave masrafların Petromec ile dürüst bir şekilde ve iyiniyetle görüşüleceğine*" ilişkin hüküm bulunmaktadır. Bu davada, taraflar arasında açıkça kararlaştırılan dürüst ve iyiniyetli davranma ilkesinin uygulanabilir nitelikte olup olmadığı incelenmiştir. Mahkeme, dürüst ve iyiniyetli davranmanın sözleşmede açıkça ve isteyerek kararlaştırılmış olmasından yola çıkarak, tarafların istek ve iradelerini dikkate alarak, söz konusu yükümlülüğün mevcut olduğuna hükmetmiştir. Ayrıca mahkeme, yükümlülüğün kapsamı ve esasının belirsizlik yaratmayacak şekilde açıkça kararlaştırılmış olması gerekliliğini de vurgulamıştır.

63 Interfoto Picture Library Ltd. v. Stiletto Visual Programmes Ltd. (1989) Q.B. 433.

64 Petromec Inc. Petro-Deep Societa Armamento Navi Appoggio SpA v. Petroleo Brasileiro SA, (2006), 1 Lloyd's Rep. 121.

b. Compass Group UK and Ireland Ltd (t/a Medirest) v Mid Essex Hospital Services NHS Trust Davası⁶⁵

Medirest davasında taraflar arasındaki sözleşmede “*tarafların bilginin ve talimatın etkili bir şekilde aktarımında dürüst ve iyiniyetle işbirliği içinde olacağı, sözleşmenin yararını gözeterek makul tüm önlemlerin alınacağı*” hükmü bulunmaktadır. İlk derece mahkemesi, taraflar arasında kararlaştırılan bu hükmün, taraflara dürüst ve iyiniyetli davranmaya ilişkin genel bir yükümlülük yüklediği sonucuna ulaşmıştır. Buna karşılık Temyiz Mahkemesi, dürüst davranma ve iyiniyete ilişkin maddenin sözleşmede yer almasının taraflara dürüst ve iyiniyetli davranmaya ilişkin genel bir yükümlülük yüklenmediğini, sadece belirli durumlar için geçerli olmak üzere söz konusu yükümlülüğün mevcut olduğunu ifade etmiştir. Daha açık bir ifadeyle, mahkeme sadece bilginin ve talimatın etkili bir şekilde aktarımı bakımından dürüst ve iyiniyetli davranma yükümlülüğünün varlığını kabul etmiştir.

Belirtmek gerekir ki, taraflar arasındaki sözleşmede dürüst ve iyiniyetli davranmaya ilişkin açık bir hükmün mevcut olduğu hallerde, mahkeme söz konusu yükümlülüğü sözleşmenin tümünü ve taraflar arasındaki ticari ilişkiyi de dikkate alarak titiz bir şekilde yorumlamalıdır. Taraflar da açıkça kararlaştırdıkları bu yükümlülüğe ilişkin açık ve net ifadeler kullanarak, bu yükümlülüğün farklı şekilde yorumlanmasını önlemelidir.

2. Tarafların sözleşmede zımni bir yükümlülük olarak kararlaştırmaları (Implied duty)

a. Yam Seng v. ITC Davası⁶⁶

Bu davada, tarafların dürüst ve iyiniyetli davranmaya ilişkin zımni yükümlülüklerinin⁶⁷ ticari sözleşmeler bakımından söz konusu olup olmadığı tartışılır.

65 Compass Group UK and Ireland Ltd (t/a Medirest) v. Mid Essex Hospital Services NHS Trust, [2012] EWHC 781 (QB). Mahkeme TSG Building Services Plc v. South Anglia Housing Ltd (2013) EWHC 1151 (TCC) (42) ve Fujitsu Services Ltd v. IBM United Kingdom Ltd (2014) EWHC 752 (TCC). Mahkeme söz konusu kararlarda benzer şekilde, dürüst davranma ve iyiniyete ilişkin sözleşmedeki maddenin kararlaştırılan yükümlülük ile sınırlı olarak uygulanması gerektiğine ve söz konusu maddeden yola çıkarak taraflara dürüst ve iyiniyetli davranmaya ilişkin genel bir yükümlülük yüklenemeyeceğine hükmetmiştir.

66 Yam Seng Pte Ltd v. International Trade Corporation Ltd [2013] EWHC 111. Mahkeme Bristol Groundschool Ltd. v. Intelligent Data Capture Ltd. (2014) EWCH 2145 (Ch) davasında da taraflar arasında uzun süreli ilişki kuran sözleşmeler bakımından zımni olarak dürüst ve iyiniyetli davranma yükümlülüğünün mevcut olduğuna hükmetmiştir.

67 Zımni yükümlülükler sözleşmede açıkça düzenlemeyen ama mahkemenin zımni olarak var kabul ettiği sözleşme hükümleridir. Mahkemeler sözleşme ilişkisindeki adaleti ve hakkaniyeti veya ticari etkinliği sağlamak için zımni yükümlülüklerin sözleşmede olduğunu varsayarlar. Piers, s.156.

Zımni yükümlülükler implied by law veya implied by fact şeklinde iki türlü karşımıza çıkmak-

şılmıştır. Mahkeme, tüm ticari sözleşmeler bakımından uygulanabilir şekilde genel bir dürüst ve iyiniyetli davranma yükümlülüğünün getirilemeyeceğini, bu yükümlülüğün ancak mahkemenin takdirine bağlı olarak, somut olay bakımından gerekli görülürse getirilebileceğini ifade etmiştir. Bu bağlamda, mahkeme dürüst ve iyiniyetli davranmaya ilişkin taraflara zımni bir yükümlülük yüklemek için birtakım hallerin mevcut olması gerektiğini belirtmiştir. Bu haller; söz konusu yükümlülüğün sözleşmede mevcut olması gerekliliğinin açık olduğu ve bu yükümlülüğün sözleşmeye ticari etkinlik kazandırmak açısından gerekli olduğu hallerdir. Mahkeme ayrıca, dürüst ve iyiniyetli davranmaya ilişkin zımni yükümlülüğün taraflar arasında uzun süreli ilişki kuran ticari sözleşmelerde (relational contracts) söz konusu olduğuna hükmetmiştir⁶⁸. Zira bu tip sözleşmelerde taraflar arasındaki iletişim, işbirliği ve güven ön plandadır⁶⁹. Bu davada taraflar arasında uzun süreli ilişki kuran ticari sözleşmelerin hangi sözleşmeler olduğu sorusu üzerinde de durulmuştur. Bu sözleşmelere örnek olarak ortaklık sözleşmesi, bayilik sözleşmesi ve uzun süreli dağıtım sözleşmesi verilmiştir.

b. MSC Mediteranean Shipping Company S.A. v. Cottonex Anstalt Davası⁷⁰ ve TAQA Bratani Ltd v. RockRose Davası⁷¹

Mahkeme 2016 yılında vermiş olduğu MSC Mediteranean Shipping davasında, taraflara dürüst ve iyiniyetli davranmaya ilişkin zımni yükümlülük yüklenmesinin, tarafların sözleşmede kararlaştırdıkları hükümlerin etkisini zayıflatacağından yola çıkarak kabul edilmemesi gerektiğine hükmetmiştir.

İngiliz hukukunda 2020 yılında verilen TAQA Bratani davasında ise, mahkeme taraflar arasında uzun süreli ilişki kuran ticari sözleşmenin mevcut ol-

---

tadır. Implied by law şeklinde oluşturulan zımni yükümlülük tüm benzer sözleşmelere uygulanabilir iken, implied by fact şeklinde ortaya çıkan zımni yükümlülükler sadece o sözleşme bakımından uygulama alanı bulur. Detaylı bilgi için bkz. Richard Stone, *The Modern Law of Contract*, 5th Edition, London, 2002, s.205 vd; Collins, s.302. Bu ayırım Lister v. Romford Ice and Cold Storage Co Ltd (1957) AC 555, 579 davasında da ifade edilmektedir.

68 Uzun süreli ilişki kuran sözleşme olarak nitelendirebilmek için sözleşme süresinin mi yoksa taraflar arasındaki ilişkinin mi belirleyici etken olacağı hakkında detaylı bilgi için bkz. Ewan Mckendrick, "The Regulation of Long-term Contracts in English Law", *Good Faith And Fault In Contract Law*, Ed. Jack Beatson, Daniel Friedmann, New York, 2002, s.307 vd.

İngiliz hukukunda bir sözleşmenin "relational contract" olarak kabul edilebilmesi için mahkemeler, sözleşmenin uzun süreli yapılmış olması, taraflar arasında güven, işbirliği, iletişim ve bağlılık ilişkisinin yoğun olması gibi kriterler aramaktadır. Bates v. Post Office Ltd (no 3) (2019) EWHC 606 (QB).

69 Collins, s.324.

70 MSC Mediteranean Shipping Company S.A. v. Cottonex Anstalt (2016) EWCA Civ 789. Nitekim mahkeme 2015 yılında da benzer şekilde bir karar vermiştir. Bkz. Myers v. Kestrel Acquisitions (2015) EWHC 916 (Ch).

71 TAQA Bratani Ltd v. RockRose UKCS8 LLC [2020] EWHC 58.

masının taraflara kendiliğinden dürüst ve iyiniyetli davranmaya ilişkin bir yükümlülük yüklemeyeceğini, ancak sözleşme hükümlerinin dikkate alınarak taraflara böyle bir yükümlülük yüklenebileceği sonucuna ulaşmıştır.

Sonuç

Türk hukukunda dürüstlük ilkesi TMK md.2 hükmünde, iyiniyet ilkesi ise TMK md.3 hükmünde farklı özelliklere sahip iki temel ilke olarak düzenlenmektedir. Buna karşılık, İngiliz hukukunda dürüstlük ve iyiniyet ilkelerinin ayrı kavramlar olmadığı, iç içe geçen kavramlar olduğu ve bu kavramların “good faith” çatısı altında beraber kullanıldığı görülmektedir.

İngiliz hukukunda sözleşme özgürlüğü ve sözleşmeye bağlılık ilkeleri, hukuk sistemine ciddi ölçüde yön vermektedir. Bir başka ifadeyle, sözleşmenin katı bir şekilde yorumlanması söz konusu olmakta ve taraflara kararlaştırdıkları yükümlülükler dışında zımni yükümlülük yüklenmesine ilişkin sınırlı bir yaklaşım benimsenmektedir. Dolayısıyla, dürüstlük ve iyiniyet gibi geniş kapsamlı genel bir ilkenin benimsenmesinin, belirliliği ve ticari hayattaki öngörülebilirliği ortadan kaldıracak inancı mevcuttur. Bunun dışında, söz konusu ilkenin genel bir ilke olarak kabul edilmesinin özellikle İngiliz hukukunun temeli olan bireyselci anlayışla da çeliştiği kabul edilmektedir.

İngiliz hukukunda, “good faith” ilkesi daha çok güvene dayalı ilişkilerde ve iş birliğinin daha yoğun olduğu sözleşmeler olan ortaklık sözleşmeleri, acente sözleşmeleri, tüketici sözleşmeleri veya sigorta sözleşmeleri gibi sözleşmelerde karşımıza çıkmaktadır. Bunun dışında, tarafların sözleşmelerine dürüst ve iyiniyetli davranmaya ilişkin bir hüküm koymaları halinde dahi, söz konusu yükümlülüğün ancak kapsamının ve sınırlarının belirli olduğu hallerde uygulanabileceği kabul edilmektedir.

Kanaatimizce, İngiliz hukukunda taraflara dürüst ve iyiniyetli davranma yükümlülüğünün genel bir yükümlülük olarak yüklenmesi uluslararası sözleşmelerdeki belirliliğin sağlanmasına katkıda bulunur. İngiliz hukukunun aksine, Amerika, Fransa, Almanya, Türkiye ve İsviçre gibi birçok ülkede ve CISG, UNIDROIT, PECL gibi birçok uluslararası sözleşmede dürüst ve iyiniyetli davranmaya ilişkin yükümlülük açıkça düzenlenmektedir. İngiliz hukukunda bu şekilde genel bir ilkenin kabul edilmeyişi, özellikle uluslararası ticarete sorunlara yol açmakta ve söz konusu ilkeye ilişkin evrensel standartların olmayışı dava aşamasında da sorunlara sebep olmaktadır. Dolayısıyla, dürüst ve iyiniyetli davranma yükümlülüğünün İngiliz hukukunda da temel bir ilke olarak kabul edilmesi, Kıta Avrupası ve Anglo Sakson hukuklarında köprü işlevi görmesi açısından önemlidir. Zira farklı yargı yetkisinde bulunan tarafların görüş-

melerden ne beklemesi gerektiği konusunda daha net fikirleri olmaktadır. Bu noktada özellikle Avrupa Birliği Direktiflerinin İngiliz hukukundaki birtakım prensiplerin yumuşamasına sebep olduğunu da ifade etmek gerekir.

Dolayısıyla, dürüstlük ve iyiniyet kavramlarının anlaşılmaz ve belirsiz kavramlar olduğundan yola çıkarak, genel bir ilke olarak kabul edilmemesi gerektiği görüşü isabetli değildir. Bir terimin yorumu gerektirmesi onun anlaşılmaz ve belirsiz bir kavram olması sonucunu doğurmaz. Nitekim hakim sözleşme hükümlerine bağlı kalarak ve tarafların iradelerini dikkate alarak söz konusu ilkeyi yorumlayacaktır. Kanaatimizce, konuya ilişkin mahkeme kararları arttıkça söz konusu ilkeye ilişkin ölçütler daha da netlik kazanacak ve bu çekinceler önemli ölçüde azalacaktır.

Çatışma Beyanı: *Yazar herhangi bir çıkar çatışması bildirmemiştir.*

KAYNAKLAR

- Adams, John/ Brownsword, Roger, *Understanding Contract Law*, 4th Edition, London, 2004.
- Akkanat, Halil, *Türk Medeni Hukukunda İyiniyetin Korunması*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2010.
- Akyol, Şener, *Dürüstlük Kuralı ve Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı*, 2. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2006.
- Akyol, Şener, *Medeni Hukukta Çelişki Yasağı*, Prof. Dr. Feyzi N. Feyzioğlu'nun Anısına Armağan, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2007. (Akyol, Çelişki)
- Akyol, Şener, *Sözleşmenin Yorumu*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2010. (Akyol, Yorum)
- Antalya, O. Gökhan/ Topuz, Murat, *Medeni Hukuk*, 3. Bası, Seçkin Yayınları, Ankara, 2019.
- Antalya, O. Gökhan, *Marmara Hukuk Yorumu, Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Cilt V/1,1, 2. Bası, Seçkin Yayınları, Ankara, 2019.
- Antalya, O. Gökhan, *Hukuk Metodolojisi Cilt II*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2021.
- Arıkan, Mustafa, "Culpa in Contrahendo Sorumluluğu", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 17, Sayı 1, 2009, s.69-89.
- Ateş, Derya, "Sözleşme Özgürlüğü Yönünden Dürüstlük Kuralları", *TBB Dergisi*, Sayı:72, 2007, s.75-93.
- Barlas, Nami, "Dürüstlük Kuralı ve Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağının Alman Medeni Kanundaki Düzenleme Tarzı ve Eleştirisi", *İÜHFİM*, C.LV, S.3, 1997, s.191-208.
- Brownsword, Roger, "Good Faith In Contracts' Revisited", *Current Legal Problems*, Vol:49, Issue 1, 1996, s.111-157.
- Cai, Wenrui, "The Relationship Between A Duty of Good Faith and Implied Terms In English Contract Law", *Exeter Student Law Review*, Vol:1, Issue 1, 2015, s.1-5.
- Chen, Jason, "Should English Contract Law Adopt A General Duty To Negotiate In Good Faith?", *Bristol Law Review*, Vol:4, 2017, s.18-27.
- Collins, Hugh, "Implied Terms: The Foundation In Good Faith and Fair Dealing", *Current Legal Problems*, Vol:67, 2014, s.297-331.
- Demircioğlu, Huriye Reyhan, *Sözleşme Görüşmelerindeki Kusurlu Davranıştan Doğan Sorumluluk*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009.
- Durak, Yasemin, "Güven Sorumluluğu ve Culpa in Contrahendo", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.25, S.1, 2017, s.239-288.
- Dural, Mustafa/Sarı, Suat, *Türk Özel Hukuku Cilt I, Temel Kavramlar ve Medeni Kanununun Başlangıç Hükümleri*, 16. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2021.
- Farnsworth, E. Allan, "Good Faith In Contract Performance", *Good Faith and Fault In Contract Law*, Ed. Jack, Beatson; Daniel, Friedmann, New York, 2002, s.153-170.
- Gezder, Ümit, *Culpa in Contrahendo Sorumluluğu*, 1.Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2009.
- Hatemi, Hüseyin, *Medeni Hukuk'a Giriş*, 8. Bası, Oniki levha Yayınları, İstanbul, 2017.
- Helvacı, Serap/ Erlüle, Fulya, *Medeni Hukuk*, 6. Bası, Legal Yayınları, İstanbul, 2020.

- Kayıhan, Şaban/ Ünlütepe, Mustafa, *Medeni Hukuka Giriş ve Türk Medeni Kanunu'nun Başlangıç Hükümleri*, 2. Bası, Seçkin Yayınları, Ankara, 2016.
- Kocayusufpaşaoğlu, Necip/Hatemi, Hüseyin/ Serozan, Rona/ Arpacı, Abdülkadir, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm, İfa-İfa Engelleri-Haksız Zenginleşme*, Cilt III, 6.Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 2014.
- Mckendrick, Ewan, *Contract Law – Text, Cases, And Materials*, 2nd Edition, Oxford, 2005. (Mckendrick, Contract Law)
- Mckendrick, Ewan, "The Regulation of Long-term Contracts in English Law", *Good Faith And Fault In Contract Law*, Ed. Beatson, Jack, Friedmann; Daniel, New York, 2002, s.305-333.
- Mckendrick, Ewan, "Good Faith: A Matter of Principle?" *Good Faith In Contract And Property*, Ed. Forte, A.D.M., Oxford, 2000, s.39-62.
- Mcmeel, Gerard, "Foucault's Pendulum: Text, Context and Good Faith In Contract Law", *Current Legal Problems*, Vol:70, Issue 1, 2017, s.365-397.
- Mitchell, Catherine, "Leading a Life of Its Own? The Roles of Reasonable Expectation in Contract Law", *Oxford Journal of Legal Studies*, Vol:23, Issue 4, 2003, s.639-665.
- Oğuzman, M. Kemal/ Barlas, Nami, *Medeni Hukuk*, 20. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2014.
- Ollerenshaw, Zoe, *Managing Change In Uncertain Times: Relational View of Good Faith*, *Commercial Contract Law Transatlantic Perspectives*, Cambridge, 2013.
- O'Sullivan, Janet/ Hilliard, Jonathan, *The Law of Contract*, Oxford, 2001.
- Perry, Christina, "Good Faith In English And US Contract Law: Divergent Theories, Practical Similarities", *Business Law International*, Vol:17, Issue 1, 2016, s.27-39.
- Piers, Maud, "Good Faith in English Law – Could a Rule Become a Principle?", *Tulane European & Civil Law Forum*, Vol:26, 2011, s.123-169.
- Richards, Paul, *Law of Contract*, 13th Edition, New York, 2017.
- Sims, Vanessa, "Good Faith in English Contract Law: Of Triggers and Concentric Circles", *Ankara Law Review*, Vol:1, Issue 2, 2004, s.213-232.
- Singh, Arun, *Business and Contract Law*, London, 2010.
- Smits, Jan, *Contract Law – A Comparative Introduction*, Cheltenham, 2014.
- Stapleton, Jane, "Good Faith In Private Law", *Current Legal Problems*, Vol:52, Issue 1, 1999, s.1-35.
- Stone, Richard, *The Modern Law of Contract*, 5th Edition, London, 2002.
- Stone, Richard/ Devenney, James, *The Modern Law of Contract*, 11th Edition, Abingdon, 2015.
- Styles, Scott Crichton, "Good Faith: A Principled Matter", *Good Faith In Contract And Property Law*, Ed. Forte, A.D.M., Oxford, 1999, s.157-180.
- Tekinay, S. Sulhi/Akman, Sermet/Burcuoğlu, Haluk/Altop, Atilla, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 7. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 1993.
- Thomson, Joseph, M., "Good Faith In Contracting: A Special View", *Good Faith In Contract and Property*, Ed. Forte, A.D.M., Oxford, 1999, s.63-76.
- Uluşan, İlhan, "Culpa in Contrahendo Üstüne", *Prof. Dr. Ümit Doğanay'ın Anısına Armağan 1*, İstanbul, 1982, s.275-319.

- Uyar, Talih, Yargıtay Kararlarında “Dürüstlük (Objektif İyiniyet)” Kuralı (MK.2/I ve Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı (MK.2/II)”, *Prof. Dr. Seyfullah Edis’e Armağan*, İzmir, 2000, s.439-465.
- Whittaker, Simon, “Unfair Terms in Commercial Contracts and the Two Laws of Competition: French Law and English Law Contrasted”, *Oxford Journal of Legal Studies*, Vol.39, N.2, March, 2019, s.404-434.
- Willett, Chris, “Good Faith In Consumer Contracts: Rule, Policy and Principle”, *Good Faith In Contract and Property*, Ed. Forte, A.D.M., Oxford, 1999, s.181-203.
- Zhou, Qi, “The Yam Seng Case: A New Development of Good Faith In English Contract Law”, *International Trade and Business Law Review*, 2014, s.358-369.